

A85/21

14 mei 1985

DE SOVJETRUSSISCHE WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR VREDESONDERZOEK.

In juni 1979 is in de Sovjet Unie de "Wetenschappelijke Raad voor het Onderzoek van Problemen van Vrede en Ontwapening" opgericht. Volgens Sovjetpublicaties lag hieraan een gezamenlijke beslissing ten grondslag van de Sovjetacademie van Wetenschappen, het Sovjetcomite voor de Verdediging van de Vrede en het Staatscomite voor Wetenschap en Techniek (GKNT), maar in feite is het initiatief genomen door de Sovjetautoriteiten (i.c. de CPSU). Daarbij was ongetwijfeld de gedachte belangrijk dat een dergelijke Wetenschappelijke Raad zijn nut kan hebben op o.a. het terrein van de openlijke politieke propaganda, de meer heimelijke beïnvloeding en intelligence-werk.

In deze eerste Focus zal ingegaan worden op de Wetenschappelijke Raden in het algemeen en op de binnen de Raad voor Vredesonderzoek bestaande secties. In drie volgende afleveringen zullen respectievelijk de tot nu toe ontplooiende activiteiten, het beleid voor de toekomst en de specifieke taken van deze Wetenschappelijke Raad worden belicht.

DE SOVJETRUSSISCHE WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR
VREDESONDERZOEK. (I)

Aanleiding

Het jongste februari-nummer van XX Century and Peace, de engelstalige uitgave van het maandblad van het Sovjetcomite voor de Verdediging van de Vrede, bevat een "Appel van Wetenschappers uit Socialistische Landen - Onderzoekers van Problemen van Vrede en Ontwapening" gericht aan "onderzoekscentra en alle collega's in alle landen". Daarin wordt o.m. opgeroepen tot een gezamenlijke inzet voor detente en vreedzame coëxistentie en tot samenwerking in de strijd voor de vrede. De oproep probeert wetenschappers aan te sporen tot activiteiten die zullen leiden tot het blootleggen van de bronnen van militaire dreiging, tot het verduidelijken van de konsekwenties van de bewapeningsrace en tot het zoeken naar wegen ter verbetering van de internationale situatie en het welzijn van de volkeren. Onmiddellijk hierop aansluitend wordt in het appel gewezen op de mogelijkheid "... de ontwikkeling van de sociale anti-oorlogsbeweging (te) bevorderen door een wetenschappelijke analyse van de zware economische druk, die de militarisering legt op de gewone bevolking". Het zal duidelijk zijn dat hierbij bedoeld wordt op de mobilisering van een dergelijke protestbeweging in de westerse wereld en niet binnen de landen van het Sovjetblok, die immers per definitie al anti-oorlogsgesind geacht worden te zijn.

Het appel, waarvan hier sprake is, werd gelanceerd tijdens een op 29 en 30 november 1984 in Moskou gehouden internationale conferentie van "vredeswetenschappers" uit Noord-Korea, Vietnam, Mongolie, de DDR, Polen, Tsjechoslowakije, Hongarije, Roemenie, Bulgarije en uiteraard de Sovjet Unie. De samenkomst vond plaats onder auspiciën van de Sovjetruussische Wetenschappelijke Raad voor het Onderzoek van Problemen van Vrede en Ontwapening, die - zoals in XX Century and Peace wordt vermeld - in (juni) 1979 is opgericht op initiatief van prominente Sovjetwetenschappers en persoonlijkheden uit het openbare leven bij gezamenlijke beslissing van de Sovjetacademie van Wetenschappen, het Sovjetcomite voor de Verdediging van de Vrede en het Staatscomite voor Wetenschap en Techniek (GKNT). Bepalend voor die oprichting was dat de twee eerstgenoemde organisaties nauwe betrekkingen onderhouden met het International Department van het CC-CPSU, terwijl het genoemde Staatscomite innige relaties onderhoudt met de Sovjetruussische inlichtingen- en veiligheidsdienst KGB. Deze betrokkenheid duidt erop dat er geen sprake is geweest van een "spontane" activiteit, maar van een initiatief van de Sovjetautoriteiten (i.c. de CPSU) ter realisering van een aantal kennelijk belangrijke internationale doelstellingen die liggen in het vlak van politieke beïnvloeding en inlichtingenwerk.

Het verschijnsel Wetenschappelijke Raad.

Wetenschappelijke Raden zijn een binnen het Sovjetbestel al langer bestaand fenomeen. Met name op het terrein van het onderzoek mbt. het buitenland kunnen er een aantal genoemd worden zoals de Wetenschappelijke Raad voor Oriëntaalse Studies, de raad voor de Problemen van Afrika, die voor de Problemen van Buitenlandse Ideologische Stromingen en de Wetenschappelijke Raad voor de Complexe Problemen van het Socialistisch Wereldsysteem.

De belangrijkste functie van deze Wetenschappelijke Raden is een coördinerende en leidinggevende voor wat betreft het wetenschappelijk onderzoek dat plaatsvindt op hun taakgebied. Zij hebben daarmee de bevoegdheid voor elke researchinstelling te bepalen wat voor onderzoeken zij doen of welke studies zij verrichten*. In het bijzonder geldt dit voor die wetenschappelijke instellingen, die niet functioneren onder de paraplu van de Sovjetacademie van Wetenschappen.

De Wetenschappelijke Raden zijn daarmee niet bovengeschild aan de van de Sovjetacademie deeluitmakende Instituten. In feite vormen zij voor deze Instituten een hulpmiddel tot optimale controle over het vakgebied dat zij bestrijken. Het feit dat de raden niet superieur zijn aan de Sovjetacademie-instituten komt tot uitdrukking in de omstandigheid dat hoofden of andere topfiguren van Academie-instituten vaak optreden als voorzitters van Wetenschappelijke Raden. Zo was het vroegere hoofd van het Afrika-instituut, SOLODOVNIKOV, tevens voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor de Problemen van Afrika, fungeerde ARBATOV behalve als directeur van het Amerika-instituut ook als voorzitter van de raad voor de Economische, Politieke en Ideologische Problemen van de Verenigde Staten en trad TAGIUNENKO, het hoofd van de Afdeling Economie en Politiek van de Ontwikkelingslanden van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (IMEMO), tot aan zijn overlijden ook op als voorzitter van de Raad die zich bezighoudt met de problemen van de ontwikkelingslanden.

De meeste Wetenschappelijke Raden mogen dan in een duidelijke relatie staan met een van de Academie-instituten, een zodanig evident verband bestaat er niet - zo blijkt uit de beschikbare literatuur - voor de Wetenschappelijke Raad voor de Complexe Problemen van de Economische Wedijver tussen de Twee Systemen. Deze Raad werd in het verleden geleid door de zwaargewicht RUMYANTSEV, presidiumlid van de Academie van Wetenschappen en tevens lid van het CC-CPSU. Het was tot voor kort voorzover bekend de enige Raad die echt leiding heet te geven aan het werk van Academie-instituten en dus ook hoger in te schatten is dan de andere hiervoor genoemde Wetenschappelijke Raden. Het lijkt erop dat dit nu ook opgaat voor de in 1979 opgerichte Raad voor Vredesonderzoek als in aanmerking wordt genomen dat deze geleid

*Voor gegevens over de Wetenschappelijke Raden is geput uit: Oded ERAN, 'The Mezhdunarodniki, an assessment of professional expertise in the making of soviet foreign policy', Turtledove Publishing, Ramat Gan (Israel), 1979, pg 263-266

wordt door CPSU-CC-lid Pjotr Nikolayevich FEDOSEYEV, vice-president van de Academie van Wetenschappen en lid van het met een adviserende taak belaste GKNT - collegium. Daarbij komt nog dat - zoals in het navolgende zal blijken - andere leidinggevende functionarissen afkomstig zijn uit verscheidene andere interessante sectoren.

De Raad en zijn secties.

De oprichting van de Wetenschappelijke Raad voor Vredesonderzoek werd o.m. gemeld in het laatste nummer van 1979 van het Sovjetblad Novaya i Noveyshaya Istoriya, met de toevoeging dat deze geleid werd door Nikolay Nikolayevich INOZEMTSEV, kandidaatlid CC-CPSU, lid van het Presidium van de Sovjet-academie van Wetenschappen en hoofd van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (IMEMO). Na zijn overlijden in augustus 1982 zou hij als voorzitter van de wetenschappelijke Vredesraad zijn opgevolgd door de eerder genoemde Pjotr FEDOSEYEV, een benoeming die er overigens op lijkt te wijzen dat tussen 1979 en 1982 het prestige en het belang van de Raad voor Vredesonderzoek is toegenomen.

Het in het voorgaande genoemde Sovjetblad maakte eind 1979 melding van het bestaan van vijf secties binnen de Wetenschappelijke raad, waaronder als eerste genoemd werd de sectie "Problemen van Vreedzame Coexistentie en de versterking van de Vrede" onder leiding van plv. IMEMO-directeur Oleg Nikolayevich BYKOV. Dit is dezelfde BYKOV die op 22 februari 1980 als "ontwapeningsexpert" tijdens een hoorzitting de gast was van de Permanente Commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie van de Tweede Kamer. Het artikel maakte verder gewag van een sectie "Ontwapeningsproblemen" geleid door Georgiy Arkadyevich ARBATOV (o.m. directeur van het Amerika-instituut), een sectie "Ontwikkelingslanden en Problemen van Vrede en Ontwapening" olv. directeur Yevgeniy Maksimovich PRIMAKOV van het Instituut voor Oriëntaalse Studies en de sectie "Wetenschappelijke-technische Vooruitgang en Veiligheid" onder Dzhermen Mikhailovich GVISHIANI, een van de vice-voorzitters van het GKNT. Als vijfde sectie werd genoemd die voor de "Samenwerking van Wetenschappers op het Terrein van het Onderzoek van Vredesproblemen" olv. Moisey Aleksandrovich MARKOV, voorzitter van het Sovjetrussische Pugwash Comite en "academisch secretaris" van de Afdeling Nucleaire Physica van de Sovjetacademie van Wetenschappen. Deze secties werken uiteraard nauw samen met de respectieve Instituten van de Academie van Wetenschappen en met andere researchinstellingen in het hele land, daarbij geholpen door de alomvattende supervisie vanuit de top van de Sovjetacademie.

Inmiddels is uit Sovjetpublicaties bekend dat de Wetenschappelijke Raad voor Vredesonderzoek meer dan 80 leden telt, onder wie wetenschappers, CPSU- en staatsfunctionarissen, leden van de parlementen van de Sovjet Unie en de Unierepublieken, leiders van massaorganisaties en bekende journalisten. Bekend is ook dat de Wetenschappelijke Raad voor ondersteunende activiteiten een beroep kan doen op de Afdeling Internationale Organisaties van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (IMEMO).

De betrokkenheid van vooraanstaande Sovjetfunctionarissen als bv. INOZEMTSEV, ARBATOV en GVISHIANI met de Wetenschappelijke Vredesraad heeft vrijwel meteen na het bekend worden van de oprichting het vermoeden doen rijzen van een nieuw beïnvloedings- en inlichtingeninstrument dat zich als serieuze gesprekspartner kan aandienen bij wetenschappelijke instellingen en instituten op bv. polemologisch terrein in het Westen.

Een in augustus 1979 door INOZEMTSEV gepubliceerd artikel in XX Century and Peace zinspeelde daarop al impliciet met de opmerking dat "de raad hoopt de samenwerking van Sovjetgeleerden met instituten ... in de landen van de socialistische-gemeenschap, het Instituut voor Vredesonderzoek (van de) Weense Universiteit en vele andere onderzoekscentra in kapitalistische landen te bevorderen".